

ADATOK.

KÖZÉPKORI GAZDASÁGTÖRTÉNETI ADATOK NÜRNBERG LEVÉLTÁRAIBOL.

Közli: TH. L.

Nürnberg német birodalmi szabad városban két főbb levéltár tartalmaz a Magyarországgal való gazdasági érintkezések történetére adatokat. Egyik a Nürnberg város levéltára, melyben az újabb anyagot őrzik.

A régibb oklevelek a nürnbergi kerületi levéltárban találhatók ahol a XV. század óta, a városnak mondhatni teljes levelezését külön könyvekben, az úgy nevezett *Briefbuchokban* őrzik.

Kutatásaink alkalmával az 1526 után való anyagot mellőztük, s csak a régibb okleveleket és levelezéseket vettük számba. Azonban a legrégebb okleveles anyag felsorolását is mellőzhetjük, mert azt *Wenzel Gusztáv* az *Acta Extera I—III.* kötetében már közzé tette. Jelesül:

az 1336. jan. 6. Károly Róbert és János cseh király között kötött *kereskedelmi szerződést*, mely a kereskedelmi út jelzése s a tarifa tekintetében elsőrendű fontosságú, az eredetiből közli az I. köt. 339. sz. a;

az 1357. júl. 29. I. Lajostól megerősített privilegiumot a II. köt. 385—386. sz. a;

az 1364., 1370. júl. 2. kiváltságokat a II. köt. 455., 511. sz. a;

az 1383. jún. 26. kelt kétrendbeli Mária királynő engedélyezte kiváltságokat a III. köt. 277. és 278. sz. a.

Egyébként ezen kiváltságok a német irodalomban már előbb is ismeretesek voltak. Feldolgozta azokat *Müllner* a város évkönyveiben, idézi *Roth János* is „Geschichte des nürnbergischen Handels“ cz. Lipcsében, 4 kötetben megjelent munkája I. köt. 37—38 lapján.

Roth munkája ugyan eléggé zavaros, de mint kísérlet mindenesetre figyelmet érdemel. Az I. köt. 54. l. olvassuk, hogy *Ebner Eberhard* fia *János* eszközölte ki *Holzschuh Bertholddal* Károly király 1326. kiváltságát. *Holzschuh Berthold* azonban csak I. Lajos 1370. privilegiumában szerepel, Ebnernek pedig a többiekben nincs nyoma. Meglehet tehát, — hogy ha ugyan *Roth* nem confundálja a dolgot — hogy I. Károly nemesak a

cseh kereskedőknek adott kiváltságot, hanem külön a *nürnbergieknek* is. *Ebner János* egyébként déli gyümölcs- és fűszerárúkkal kereskedett Magyarországon (Roth u. o.). A czégnek rövidárúkból nagy összekötetése volt *Lyonnal* is. A XV. században az egyik *Ebner* keresztnévén *Máté*, magyarországi polgárleányt *Tenzlin Borbálát* vett el feleségül, a kivel, nagy hozományt kapott.

A czég a XV. század derekán is működött még Magyarországon.*)

I. Mátyás király elődeinek említett, valamint Zsigmond királytól, és V. Lászlótól (1455. jún. 24.) nyert kiváltságlevelleit Bécsben, 1470. jan. 18. átiratában újból kiadta. Eredetije lappang valahol, de másolata meg van a közös pénzügyi levéltárban. Említi Roth is i. m. I. 94. l.

Ezeket előre bocsátván; adom azon kivonatokat, melyek a *nürnbergi ker. kir. levéltárban* őrzött *leveleskönyvekben* a fentiekén kívül találhatók.

1404. febr. 12. Nürnberg város tanácsa kéri Zsigmond magyar királyt és brandenburgi örgrófot, hogy fizesse meg *Groland János* és *Jakab, Steimlinger Henrik, Muffel* és társai nürnbergi polgároknak, tartozása hátralévő részét.

Briefbuch 1. fol. 9.

U. a. kelettel. *Nürembergi Márk* magyarországi kamaragrófnak, hogy járjon közbe ez ügyben a királynál.**)

1501. márcz. 29. Nürnberg városának tanácsa panaszt tesz *Ulászló* magyar és cseh királynál, hogy „nehány *budai polgár* a saját önző érdekükre való tekintetből“ megsértette az ő kiváltságait, amennyiben kieszközltek, hogy *Magyarországban* „Kein ausländischer einig Gewerb oder Hantirung mit Verkaufen nit treiben soll.“ E tilalom következtében a *nürnbergi kereskedők* erősen megkárosodtak, mire a város tanácsa, többszöri kérés után sem tudván a tilalom visszavételét elérni, megtorlásul viszont a *magyar kereskedőket* eltiltotta Nürnbergben mindennemű üzlettől. Azonban ugyancsak *Budáról* s Magyarország egyéb tájékairól felszólalás történnén, a városi tanács visszavette a tilalmat, de most újból kéri, hogy kereskedőknek adassék meg újból az őket kiváltságlevelaik értelmében megillető ipar- és kereskedelmi szabadság.

Briefbuch 47. fol. 201. b./f.

1501. júl. 24. Nürnberg városának tanácsa, köszönetet mond *Zsigmond* püspöknek, a miért *Haller Fábian* polgártársukat kereskedelmi ügyleteiben pártolta s ezentúl is kéri, hogy pártfogásában részesítse.

*) Az *Ebner* és *Holzschuh* helyesebben *Holzschueher* nürnbergi czégek még a XVI. században is virágoztak. *Dr. R. Ehrenberg*. Das Zeitalter der Fugger I. Die Geldmächte des 16. Jahrhunderts. Jena, 1896. 246—262. l. *Tagányi K.*

**) 1404-től 1501-ig is van számos magyar vonatkozású okirat, de ezek mind politikai tartalmuak.

U. a. kelettel. Hasonló értelemben írtak *Pemfflinger János budai bíró*nak.

Briefbuch 48. fol. 14.

1501. júl. 25. Nürnberg városának polgármestere és tanácsa megköszöni Ulászló magyar és cseh királynak azon, *Haller Fábrián* útján, nekik adatott legfelsőbb elhatározását, hogy aug. 15-ére menessenek *Budára* egy küldöttséget, mellyel a *külföldi kereskedőkre* vetett forgalmi tilalmat megtárgyalják. Tudatják, hogy *Haller Fábriánt* az összes e részben nekik adott kiváltságlevelekkel már elküldötték s kegyes fogadtatásáért esedeznek.

Briefbuch 48. fol. 13.

1501. okt. 11. Nürnberg város tanácsának levele Ulászló magyar és cseh királyhoz, melyben abbéli hajlandóságukat jelzik, hogy bár az aug. 15-ére kitézött *budai tárgyalás* eredménytelen maradt, az okt. 20. kitézött újabb tárgyalásra is küldenének megbizottakat. Minthogy azonban arról értesültek, hogy a király akkor nem lesz *Budán*, arra kéri, hogy költségkimelés tekintetéből is tüzzön ki számukra olyan napot, amikor maga a király is megjelenhetik a tárgyaláson.

Briefbuch 48. fol. 76. f.

1502. febr. 26. Nürnberg városának tanácsa közli Ulászló magyar és cseh királlyal, hogy megkeresése következtében *István moldvai vajdának* „Stephan Waydas aus der Mulda“ *Klingensporn János* személyében *orvost*, „Doctor in der Ertzney“ küldött.

Febr. 27. kelettel. Hasonló tartalmú levél: „*Stephano* heredi perpetuo domino ac waywoda *Moldavie*.“

Briefbuch. 48. fol. 230.

1502. márcz. 12. Nürnberg városa tanácsának levele Ulászló magyar és cseh királyhoz, melyben készségét jelenti, hogy *Schwartz Mendel budai zsidónak* *Baur Schmid Fridrik* nürnbergi polgárral szembeni támasztott követelésének eleget tétet, de csak úgy, ha az megfelelő *meghatalmazást* állít ki jogi képviselője részére.

Briefbuch. 48. fol. 252.

1504. ápr. 13. Nürnberg városának tanácsa Ulászló magyar és cseh királyt arra kéri, hogy ezen nyugtalan és zavaros időben, nyert kiváltságok értelmében vegye őtalmába a *nürnbergi kereskedőket* és portékájukat.

U. a. kelettel. A város utasítja *Haller Ruprechtet* *Budán*, hogy a királyt szóval is keresse meg ebben az ügyben.

Briefbuch. 52. fol. 22v.

1511. júl. 15. Nürnberg városa tanácsának levele Ulászló magyar és cseh királyhoz, jelentvén, hogy *aranykémelője* (Goldprobierer) több *Frankfurtból* odakerült *aranyforintot* megvizsgált s azokat hamisaknak és csekélyebb értékűeknek találta.

Briefbuch 67. fol. 34.

1514. márcz. 5. Nürnberg városa tanácsa arra kéri Ulászló magyar és cseh királyt, hogy *Haller Fábriának* Konrád nevű, immár hat hónapon át *Pesten* (apud Pestensis) fogva tartott fiát bocsáttassa szabadon és részesíttesse igazságos elbánásban.

Briefbuch. 72. fol. 53.

1516. júl. 23. Nürnberg városának tanácsa kéri Lajos magyar és cseh királyt, hogy elégítse ki idősebb *Eckhart János* nürnbergi vért-gyártó követelését, a ki néhai Ulászló királynak 454 magyar forint értékben több rendbeli vértet készített, s térítse meg egyúttal e tőkének elmaradt kamatait.

Briefbuch. 75. fol. 234.

A tanács 1516. nov. 13. (*B. B.* 76. fol. 76b), 1517. ápr. 29. (*B. B.* 76. fol. 206b), ugyan az nap az ország rendeihez intézett beadványban (*U. o.* fol. 207) s végre 1517. nov. 18. (*B. B.* 77. fol. 132) megújítja a kérést. 1519. nov. 16. (*B. B.* 80. fol. 202) ugyancsak a *Királyhoz* és *Báthory István* nádorhoz fordulnak ez ügyben, utóljára 1525. ápr. 4. szólal fel a tanács *Eckhart* érdekében (*B. B.* 89. fol. 67b.)

1518. ápr. 6. Nürnberg városának tanácsa közli *Rosenburg* városával, hogy a nürnbergi hús azért oly drága, mert *Magyarországban* — a mely Németországot „Teutscheland“ jó részben *marhával* látja el — a múlt télen *takarmányhiány* következtében megromlott a *marha* s *elhullott*.

Briefbuch. 78. fol. 51.

1518. ápr. 17. Nürnberg városa tanácsának válasza Lajos magyar és cseh királyhoz, aki *Arnott János budai polgár* örökösei szolgájának és ügyvivőjének *Holtzapfel Jánosnak* *Holzschuher Farkas* a *Tetzel** *Mihály* örököseinek képviselője elleni hagyatéki pörben az előbb említett fél érdekében ítél. Jelentik, hogy kívánsága szerint jártak el és kéri, hogy *kereskedőiket* áruik elkobzásával ne sújtja.

Briefbuch 78. fol. 55.

Ugyanez ügyben 1518. aug. 25. (*B. B.* 78. fol. 163b) 1520. júl. 20. (*B. B.* 81. fol. 190. f.) ugyancsak a király kértére azt felelik, hogy ezen ügyet utasítsa a cseh ítélőszékhez „ihrer Majestät Landtafel gen Behaim“, mert ők nem bírnak a felekkel.

1518. nov. 6. Nürnberg városa tanácsa arra kéri II. Lajos magyar királyt, hogy adassa vissza *Werd Konrád* polgártársuknak azt a portékát, melyet *Korlatkői Antal* és *Zuberzi Farkas* magyar urak vettek el tőle.

Briefbuch 79. fol. 17b.

1521. júl. 9. Nürnberg városának tanácsa tudatja *Fridrik szász* választóval a magyarországi híreket. A törökök két sereggel, 100.000 emberrel indultak el *Konstantinápolyból*, elfoglalták *Oláhországot*, s a

*) A *Tetzel* czégről 1520-ból *Roth* i. m. 368 l. — *Tetzel János* 1413-ban *ruha-kereskedő* volt Magyarországon, *Budán raktára* is volt. *Müller*: *Annales* ad 1413. V. ö. *Roth* i. m. 134.

másik haddal *Belgrád* s *Magyarország* ellen indulnak. Magyarországbani nagy a rémület minden ötödik embert hadba állítanak. Nemrég meghalt az *esztergomi érsek*, aki készpénzben 510.000 magyar arany forintot, 40.000 forintot, ezüstben (vert pénzben) 150 mázsa ezüstöt, 3 mázsa aranyat hagyott hátra, s ezt mind a király vette magához.

B. B. 82. fol. 186. f.

1521. szept. 4. Nürnberg városa menedéklevele néhány polgára és *puskaművese* (Büchsenmeister) részére, kiket „mit samt 2 Stück büchsen“ 50 mázsa súlyú nyolcz hordó löporral Lajos király rendelkezésére bocsát a török ellen, kik *Magyarországon* nagy károkat tettek.

U. a. kelettel. A királynak magának ajánlják küldötteiket (*B. B.* 82. fol. 230b) s ezt 1521. szept. 26. tudatják V. Károly császárral (*u. o.* fol. 252.)

Prága, 1522. ápr. 16. II. Lajos magyar és cseh király Nürnberg városa tanácsának kegyeibe ajánlja *Mertzdorffi Stibitz Zsigmond* kamarását, a kit egy számára készitendő *vértzet* ügyében küldött a tanácshoz.

B. B. 77. no. 23.

1522. máj. 2. Nürnberg városa tanácsa tudatja Lajos királlyal, hogy a kamarása: *Metzdorffi Stibitz Zsigmond* útján megrendelt két hordó *rajnai* és két hordó *Neckar-melléki bort* neje Mária királynő részére megvette és elküldette.

Briefbuch 83. fol. 115.

1522. jún. 27. Nürnberg városa tanácsa Lajos magyar és cseh királyhoz intézett válasziratában arra kéri a királyt, hogy ne hallgasson *Brandenburgi Kázmér* és *György örgrófok* igazságtalan panaszaira és vádjaira s ne vonja meg tőlük kegyét.

Briefbuch 83. fol. 209. f.

1522. aug. 4. Nürnberg városa tanácsa arra kéri Mária királynőt, hogy adassa meg azoknak az *ékszereknek* az árát, melyeket az útja közben *Prágában* elhalt *Denhart Lambert* nürnbergi polgártól vett.

Briefbuch 84. fol. 19b f.

1523. júl. 14. Ugyanezen ügyben (*B. B.* 85. f. 181.)

1522. aug. 14. Nürnberg városa tanácsa tudatja Lajos magyar királlyal, hogy három hét alatt nem szállíthatja a táborozáshoz való *sátrakat* és *lőkarámkat* „Gezelt und Rosshütten“ mert csak egy *sátor-készítő* van a városban, ezt pedig nem küldhetik el, mert magának a városnak van rá szüksége, a sváb szövetség maga is hadra készülvén.

Briefbuch 84. fol. 30.

1523. ápr. 11. Nürnberg városa Lajos magyar királyhoz annak *Rawssendorffi Adámtól* hozott levelére intézett válaszában kijelenti, hogy a kért *ágyukat*, *löport* s *puskaműveseket* a sváb szövetségre s ennek szándékaira való tekintettel, nem bocsáthatja rendelkezésére.

Briefbuch 86. fol. 21.

1525. júl. 23. Nürnberg városa tanácsa arra kéri Lajos magyar királyt, Mária királynőt, s az ország rendeit, hogy adassanak bérbe a városnak azok a *rézbányák*, melyek egy darabig a *Fuggerek* és *Dóczy* kezén voltak s most felszabadultak.

Briefbuch 90. fol. 118b.

1526. júl. 23. Nürnberg városa tanácsa arra kéri a város polgárait eddig is különösen kegyelő Mária magyar királynőt, hogy járjon közbe *Seldner Farkas* polgártársuk ügyében, ki *Magyarországban* rézet vásárolván, most ennek kivitelében megakadályozták.

Briefbuch 93. fol. 85.

1526. júl. 20. Ugyanez ügyben (*B. B.* 93. fol. 87b) Lajos magyar királyhoz.

A POZSONYI PÉNZVERŐHÁZ TISZTEINEK UTASÍTÁSA 1674-ből.

Leopoldt von Gottes Gnaden Erwölter Römischer Kayser zu allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Instruction, nach welcher der in unseren Königreich Hungarn zu Pressburg bestellter Münzmeister Georg Cetto und dessen zugeordneter Quardein Johann Georg Nies ihr Amt zu handeln haben.

Erstens. Wirdet ihme *Münzmaistern* neben den *Quardein* auf alle *Münzsachen* in *Nieder-Hungarn*, wie auch auf die *Goldwaschereyen* in *Croat(i)en* fleissige Obsicht zu haben und dann in specie die Verwaltung und Verrechnung unsers *Pressburgischen Münzwesens* aufgetragen, damit selbe gleiche Verrechnung und Verantwortung über alle Empfang und Ausgaben haben sollen; zu welchem Endte dann einer ohne den andern zu keinem *Goldt*, *Silber* oder *Geldt* nicht kommen, sondern solches in einer Truchen unter eines jedwedern besondern Spörr in den dazue gewidmeten Münzamt verwahret werden solle, bey dem Abwogen des *Goldts*, *Silber* und der *Geldter*, so empfangen oder denen Arbeitern unter die Handt gegeben wird, sollen beede obvorernannte Ober-Münzbeamten sich einfinden und in allen Münzsachen einer ohne des andern nichts vornehmen.

Anderdens. Sollen sie ihre *Maculaturbüecher* aller Empfang und Ausgaben unter di(stin)guirten Rubricen der Mo(nate) unverändert und sau(ber) . . . halten, weiter keine Ze(tteln) dem Amt anpicken, ode(r) . . . moriter die Fürschreibung (auf) die lange Bank schieben, so(ndern) nach geschehener Sachen gleich i(n) die *Maculatur* einschreiben, a(uf) dass nichts in Vergessenheit kom(me) und dadurch die Rechnung etwa confus werde. Ihre *jährliche Rechnung* sollen sie auch nicht verschieben, weder vortheilhaftig einrichten, sondern jedes unter gehörige Rubricen, sowohl in Empfang als Ausgab stellen, damit solche klar und nicht irrig sein.

Drittens. Zum Fall etwa nicht allein bey dem *Pressburgerischen Münzwesen* sondern auch sonst in allen andern *Münzsachen* in *Nieder-*